

Reflecții asupra epistolelor Părinților Apostolici

Pr. Dr. Mircea CRICOVEAN

Considerații preliminare

Părinții Apostolici, prin epistolele lor, sunt cei care fac legătura între epistolele Noului Testament și ale celorlalți Părinți ai Bisericii. Trebuie să consemnăm faptul că un patrolog, este vorba de profesorul Stylianos G. Papadopoulos, nu este de acord cu denumirea de „Părinți Apostolici” acordat reprezentanților perioadei imediat următoare epocii apostolice. Susține aceasta, întrucât, spune el, nu toți dintre cei așa-zisi Părinți Apostolici au apostolicitatea vădită, adică cunoașterea sau recunoașterea Apostolilor și conștiința apostolică¹.

Denumirea de „Părinți Apostolici” se datorează lui J.B. Cotelier care va publica în anul 1672 lucrările Sfântului Clement Romanul, ale Sfântului Ignatie al Antiohiei, ale Sfântului Policarp al Smirnei și operele atribuite lui Barnaba și Herma în volumul *A Patres aevi apostolici*. Oricum, dintre cei numiți Părinți Apostolici, propriu-zisi, au fost recunoscuți cu titlul acesta Sfântul Clement Romanul, Sfântul Ignatie al Antiohiei și Sfântul Policarp al Smirnei. În ceea ce-i privește pe autorii Epistolei lui Barnaba, Păstorului lui Herma, Epistolei lui Diognet și a Didahiei Apostolilor, „este îndoielnic dacă, cel puțin, toți au cunoscut pe Apostoli și cu siguranță nu au fost întotdeauna purtători ai conștiinței acestora”². Autorul citat consideră „o greșeală esențială și metodologică”³ de a grupa pe cei enumerați în aceeași clasă a așa-zisilor Părinți Apostolici.

¹ Prof. Dr. Stylianos G. Papadopoulos, *Patrologie*, vol. I., traducere de Lect. dr. Adrian Marinescu, Ed. Bizantină, București, 2006, p. 83.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 159.

Reflecții asupra epistolelor Părinților Apostolici

Pe bună dreptate, semnatarul Epistolei către Diognet poate fi, mai degrabă, încadrat la părinții apologeți, întrucât, necunoscându-i identitatea, este firesc să ne întrebăm dacă a cunoscut pe Sfinții Apostoli și, în același timp, dacă a fost un păstrător al conștiinței acestora⁴. În ce privește cartea lui Herma, Eusebiu menționează următoarele: „Întrucât același apostol [Pavel, n.n.] amintește în salutările de la sfârșitul Epistolei către Romani, între alții și de Herma, despre care se zice că el ar fi autorul cărții intitulată Păstorul, trebuie spus că această carte e tăgăduită de unii care n-o socotesc a fi printre scrierile recunoscute, dar că unii au apreciat-o ca fiind foarte folositoare pentru cei care au lipsă de o învățătură elementară. De aceea, după câte știm, ea e citită public în unele biserici și m-am convins că unii din scriitorii cei mai vechi au folosit-o”⁵.

Herma nu aparține ierarhiei bisericești⁶. Majoritatea cercetătorilor susțin că această operă este o ficțiune⁷. În lucrare, sunt dezbătute mai multe probleme precum cea a pocăinței⁸, a rolului Bisericii în viața omului⁹, cât și învățături cu privire la persoana lui Iisus Hristos¹⁰.

Întrucât lucrarea lui Herma nu se încadrează în formele canonice ale unei epistole, ne mulțumim cu cele menționate despre ea aici, fără să o mai analizăm în mod distinct. În același sens, socotim și epistola lui Barnaba¹¹, care, mai degrabă, îmbracă forma unei omilii decât a unei epistole¹².

Părinții Apostolici și genul epistolar

Scrierile Părinților Apostolici au fost concepute cu gândul la nevoile pastorale ale comunității, caracterizându-se „printr-o desăvârșită simpli-

⁴***, *Epistola către Diognet*, XI, PG 2, col. 1184 ABC.

⁵ Eusebiu din Cezareea, *Istoria bisericească*, III, III, 6, PG 20, col. 217 C, [PSB, 13, p. 100].

⁶ Herma, *Le Pasteur*, introduction, texte critique, traduction et notes par Robert Joly, Les Éditions du Cerf, SC 53, Paris, 1958, p. 11.

⁷ *Ibidem*, p. 17.

⁸ *Ibidem*, p. 22-28.

⁹ *Ibidem*, p. 228-29.

¹⁰ *Ibidem*, p. 32.

¹¹ ***, „*Epistola zisă a lui Barnaba*”, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB 1, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1979, p. 114-137.

¹²***, *Épître de Barnabé*, introduction, traduction et notes par Pierre Prigent, texte grec établi et présenté par Robert A. Kraft, SC 172, Les Éditions du Cerf, Paris, 1971, p. 9.

Pr. Dr. Mircea Cricovean

tate literară, printr-un suflu eminent religios și printr-o orientare ostilă lumii. Problemele doctrinare se îmbină cu sfaturi speciale”¹³.

În cele ce urmează, vom face referiri stricte la epistolele Sfinților Clement Romanul, Ignatie Teoforul și Policarp al Smirnei.

I. Epistola Sfântului Clement Romanul

Sfântul Clement Romanul a scris, în timpul cât a păstorit Biserica din Roma, o epistolă către Corinteni. Epistola este apropiată de scrierile Noului Testament. Chiar așa stând lucrurile, epistola respectivă¹⁴ nu a intrat în canonul Sfintei Scripturi.

Cu toate că nu poartă semnătura episcopului Romei, epistola de față aparține Sfântului Clement Romanul. A fost scrisă pentru Biserica din Corint¹⁵ din cauza unor neorânduiri¹⁶ apărute în comunitatea creștină de aici¹⁷. Gelozia, invidia, cearta, răscoala, prigoana, neorânduiala și războiul pot duce sufletul creștinilor din Corint în robia diavolului¹⁸.

Având în vedere bunele rânduieli ce trebuie să existe între creștini, Sfântul Clement îi îndeamnă pe creștinii corinteni să se întoarcă la pocăință¹⁹. Mânia Lui Dumnezeu nu va întârzia să apară în cazul neîntorcerii din drumul fărădelegii²⁰.

Autorul epistolei, pentru a ilustra cât mai elocvent modul în care creștinii trebuie să se întoarcă de la păcat²¹ spre virtute, amintește de

¹³ Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, Dervent, 1999, p. 30.

¹⁴ Sfântul Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, PG 1, col. 199-328, vezi și traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB, 1, p. 46-79; vezi și la A. Jaubert, *Clément de Rome. Épître aux Corinthiens*, SC 167, Paris, 1971.

¹⁵ Johannes Quasten, *Patrologia*, vol. I, fino al Concilio di Nicea, Marieti, p. 47-48.

¹⁶ Pr. Conf. Univ. Dr. Marius Țepelea, „Tradiție și înnoire în Biserica Corintului din anul 95”, în vol. *Tradiție și modernitate în societatea românească în noul context creat de aderarea la Uniunea Europeană*, simpozion internațional Oradea, 9-10 octombrie, 2007, p. 419.

¹⁷ Sfântul Clement Romanul, I. 1, PG 1, col. 201 [PSB, 1, p. 46].

¹⁸ *Ibidem*, III. 2. PG 1, col. 213 A, [PSB, 1, p. 47].

¹⁹ *Ibidem*, VIII. 5, PG 1, col. 226 A, [PSB, 1, p. 50].

²⁰ *Ibidem*, XXI. 1, PG 1, col. 256 A, [PSB, 1, p. 57].

²¹ Teodor Baconski, „Doctrina despre păcat în scrierile Părinților Apostolici”, GB XDVII (1989), nr. 1, p. 124.

Reflecții asupra epistolelor Părinților Apostolici

păsărea Phoenix²². Acest exemplu a fost folosit la mulți autori din cultura clasică și, apoi, la alți Părinți ai Bisericii. Redăm doar mențiunea pe care Plinius cel Bătrân o face cu privire la această pasăre: „La etiopieni și la indieni se găsesc niște păsări de nedescris care au penajul într-o sumedenie de culori; mai presus de toate este pasărea Fenix (Phoenix) din Arabia, despre care nu știu dacă nu este o invenție, pentru că nu există decât una singură pe tot cuprinsul pământului – și nici aceea nu este prea des văzută. Se zice că are statura unei acvile, că penajul din jurul gâtului este de un auriu strălucitor, iar cel de pe restul corpului – purpuriu. Are o coadă azurie cu pene roz care ies în evidență, iar gâtulejul îi este împodobit cu creste și capul înnobilit cu un chiuf. Primul cetățean roman care a povestit despre această pasăre cu foarte mare exactitate a fost Manilius, senatorul faimos pentru faptul că nu a avut niciun profesor. El a spus că nu există nimeni care să o fi văzut cum mănâncă; a mai spus că în Arabia este consacrată Soarelui și că trăiește cinci sute patruzeci de ani. Când începe să îmbătrânească, își construiește un cuib din rămurele de scorțișoară și de tămâie, îl umple cu plante aromatice și moare peste ele. După aceea, din oasele și din măduva ei se naște mai întâi un fel de viermișor, care devine apoi o pasăre micuță. Înainte de toate, aceasta îi închină înaintașului său onorurile funebre cuvenite, iar apoi strămută cuibul cu totul lângă Panhaia, în cetatea Soarelui, și acolo îl așază pe un altar. După spusele aceluiași Manilius, viața acestei zburătoare coincide cu revoluția ciclului marelui an și odată cu ea se întorc pe cer aceleași semne ale anotimpurilor și aceleași constelații. Noul ciclu începe la amiaza zilei în care soarele intră în zodia Berbecului, iar anul în care scria el, când erau consuli Publius Licinius și Gnaeus Cor-

²² Sfântul Clement Romanul, *op. cit.*, XXV, 1-5, PG 1, col. 261 A-265 A: „Să vedem semnul minunat care se petrece în ținuturile din răsărit, adică în acelea din Arabia. Este acolo o pasăre, care se numește fenix; această pasăre este una singură și trăiește cam cinci sute de ani; când se apropie de moarte își face un cuib din tămâie, smirnă și din alte arome; când se împlinește timpul, intră în cuib și moare. Din trupul putrezit se naște un vierme; acesta se hrănește din cadavrul animalului mort și-i cresc penele și aripile; apoi când ajunge puternic, ia cuibul acela în care sunt oasele premergătorului ei și, purtându-le pe acestea, zboară din Arabia până în Egipt, în orașul numit Heliopolis. Și ziua, în amiaza mare, în văzul tuturor, zboară la altarul soarelui și pune cuibul cu oasele acolo și apoi se întoarce înapoi. Preoții cercetează cronicile și găsesc că pasărea a venit la plinirea a cinci sute de ani” [PSB, 1, p. 59-60].

nelius, era anul 215 din acel ciclu. Cornelius Valerianus povestește că o pasăre Fenix s-a coborât în zbor în Egipt pe când erau consuli Quintus Plautius și Sextus Papinius. Pasărea a fost chiar adusă la Roma în perioada cenzurii împăratului Claudiu, în anul 800 al cetății și expusă în comitium, căci întâmplarea apare înregistrată în actele publice. Nimeni însă nu s-a îndoit că acela a fost un fals Fenix²³.

Trimiterile pe care autorul epistolei le face la scriitorii clasici ne permit să tragem concluzia că episcopul Romei era un bărbat educat, adânc cunoscător al culturii clasice și al scrierilor Vechiului Testament. Corinteni sunt încredințați că scrisoarea a fost scrisă de către autor, „prin Sfântul Duh”²⁴ și sunt îndatorați să curme neînțelegerile dintre ei stârnite din cauza grupului de tineri care au contestat ierarhia bisericească.

Scrisoarea, la final, conține recomandările necesare privind însărcinării cu predarea epistolei: Cladie Efebul, Valerian Biton și Fortunat. De asemenea, după menționarea numelor celor trimiși, scrisoarea se încheie cu salutul, deja, uzual: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos, să fie cu voi cu toți cei chemați de pretutindena de Dumnezeu prin El, prin Care lui Dumnezeu slavă, cinste, putere, măreție, împărăție veșnică, din veacuri în veacurile veacurilor, Amin”²⁵.

În ceea ce-l mai privește pe Clement Romanul, mai adăugăm faptul că i s-au mai atribuit și alte epistole²⁶ fără a fi socotite autentice. Mai degrabă, în comparație cu prima epistolă, care păstrează normele stilului epistolar prin prescriptul și comunicările finale²⁷, cea de-a doua epistolă²⁸, atribuită Sfântului Clement Romanul, trece, mai mult, în rândul

²³ Plinius, *Naturalis Historia* X, 2, 3-5, în Plinius, *Naturalis Historia. Enciclopedia cunoștințelor din Antichitate*, vol. II. *Antropologia. Zoologia*, ediție îngrijită, prefață și note de Ioana Costa, indice de Tudor Dinu, Polirom, Iași, 2001, p. 143-144. Vezi, pentru amănunte, Claudiu T. Arieșan, „Pasărea Phoenix ca simbol al Învierii lui Hristos (II). Din epoca patristică până în prezent”, *AB DXI* (2005), nr. 10-12, p. 18-27.

²⁴ Sfântul Clement Romanul, *op. cit.*, LXIII.2 [PSB, 1, p. 78].

²⁵ *Ibidem*, LXV. 2 [PSB, 1, p. 79].

²⁶ ***, *Epistola a II-a către Corinteni*, PG 1, col. 329-348; ***, *Două epistole către fecioare*, PG 1, col. 349-376.

²⁷ Claudio Moreschini, Enrico Morelli, *Istoria Literaturii creștine vechi grecești și latine*, I, traducere de Hanibal Stănculescu și Gabriel Sauciu, ediție îngrijită de Ioan Florin Florescu, Polirom, Iași, 2001, p. 123.

²⁸ Sfântul Clement Romanul, *Omilie numită a doua epistolă către Corinteni*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB, 1, p. 94-103.

omiliilor²⁹. Prin urmare, nu mai zăbovim asupra ei. Pe aceeași treaptă, se găsesc și scrisorile către fecioare atribuite, în mod greșit, episcopului Romei³⁰.

II. Epistolele Sfântului Ignatie al Antiohiei

De la Sfântul Ignatie al Antiohiei sau Teoforul, așa după cum mai este supranumit el, ni s-au păstrat șapte epistole scrise către diferite comunități din vremea aceea și una către Sfântul Policarp al Smirnei. Ignatie poate fi socotit, pe bună dreptate, după Sfinții Apostoli, primul Părinte și Învățător al Bisericii. Opera sa constituită din cele șapte epistole este caracterizată de o ținută capabilă să dea Bisericii o nouă teologie, diferită de a scriitorilor de până la el³¹.

Eusebiu din Cezareea amintește epistolele lui Ignatie în lucrarea sa. El arată că după ce Ignatie a fost arestat „întărea Bisericele prin cuvântări și încurajări prin toate orașele pe unde trecea, punându-le credincioșilor la inimă în primul rând să se ferească de erezii, care începuseră să se înmulțească pe vremea aceea pentru prima oară, și îi îndemna apoi să țină cu tărie la tradiția apostolilor, pe care, spre mai multă siguranță, a socotit că trebuie s-o stabilească și în scris. Așa se face că, aflându-se la Smirna, unde trăia Policarp, a scris Bisericii din Efes o epistolă, în care pomenește de păstorul lor, Onisim, o altă epistolă Bisericii din Magnezia, de pe râul Meandru, unde pomenește și de episcopul Damas; o altă epistolă Bisericii din Trales, în care ne spune că întâistătătorul de atunci se numea Polibiu. În afară de aceste epistole, Ignatie a mai scris și Bisericii din Roma, în care le adresează rugămintea să nu-i zădărnicească moartea de martir, răpindu-i, prin intervenția lor, nădejdea dorită. [...]. Trecând apoi dincolo de Smirna și ajungând pe la Troia, el s-a adresat în scris și celor din Filadelfia, apoi comunității din Smirna și în chip special conducătorului lor, lui Policarp, despre care

²⁹ F. Cayré, *Patrologie et histoire de la théologie*, tome premier, livres I et II, ediția a IV-a, Desclée, 1945, p. 55.

³⁰ Prof. Dr. Stylianos G. Papadopoulos, *Patrologie*, vol. I, ed. cit., p. 444.

³¹ Preot Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, vol. I, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1984, p. 130; vezi și la Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, „Hristos în viața și opera Sfântului Ignatie Teoforul”, *AB D* (1994), nr. 10-12, p. 15, republicat în *Studii de Teologie Patristică*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2004, p. 24.

Pr. Dr. Mircea Cricovean

mărturisește că-i un bărbat cu adevărat apostolic, dându-i în seamă purtarea de grijă de turma sa din Antiohia ca unui adevărat și bun păstor, cerându-i să arate mare râvnă și grijă de ea”³².

Ignatie Teoforul, din dragoste pentru Hristos³³, a ales să fie înlănțuit cu mărgăritarele duhovnicești ale martiriului. Pentru că a mărturisit pe Hristos a fost arestat și supus lungului drum dintre Antiohia și Roma. Era încredințat unei gărzi de zece „leopardi”³⁴ – așa după cum îi numește el pe soldații ce-l păzeau. În drumul spre martiriu, ajungând la Smirna, Sfântul Părinte trimite câte o epistolă pentru bisericile Efesului, Magneziei, Traliei și Romei. Pe creștinii din Roma îi roagă să nu săvârșească nimic din cele ce ar putea să-l împiedice a ajunge mai repede la Dumnezeu³⁵. Cât de înălțătoare sunt cuvintele Sfântului Ignatie: „scriu tuturor Bisericilor și le poruncesc tuturor, că eu de bunăvoie mor pentru Dumnezeu, dacă voi nu mă împiedicați. Vă rog să nu-mi arătați o bunăvoință nepotrivită. Lăsați-mă să fiu mâncare fiarelor, prin care pot dobândi pe Dumnezeu. Sunt grâu al lui Dumnezeu și sunt măcinat de dinții fiarelor, ca să fiu găsit pâine curată a lui Hristos. Mai degrabă, lingușiți fiarele, ca ele să-mi fie mormânt și să nu lase nimic din trupul meu; ca nu adormind să fiu povară cuiva. Atunci voi fi cu adevărat ucenic al lui Iisus Hristos, când nici trupul meu nu-l va vedea lumea. Faceți rugăciuni lui Dumnezeu pentru mine, ca să fiu găsit, prin aceste unelte, jertfă lui Dumnezeu”³⁶. Alte cuvinte asemănătoare sunt regăsite în toată epistola. Ceea ce mai dorim să menționăm cu privire la epistolă este că ea ne indică și data la care a fost scrisă: 24 august sau „ziua a noua înainte de calendele lui septembrie”³⁷.

După ce va pleca din Smirna, ajungând în Troa, va scrie ultimele trei epistole adresate Bisericilor din Filadelfia și Smirna și una către Sfântul Policarp. Potrivit unui remarcabil patrolog, „spre deosebire de

³² Eusebiu din Cezareea, *Istoria bisericească*, III, XXXVI, 4-6; 10, PG 20, col. 288 B-292 B [PSB, 13, p. 138-139].

³³ Ignatie al Antiohiei, *Epistola către Efeseni*, XI, 2, PG 5, col. 653 B.

³⁴ Idem, *Epistola către Romani*, V, 1, PG, 5, col. 689 C.

³⁵ *Ibidem*, I, 2, col. 685 B.

³⁶ *Ibidem*, IV, 1-2, col. 689 [Ignatie către Romani, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB, 1, p. 175].

³⁷ *Ibidem*, X, 2, col. 696 AB.

Reflecții asupra epistolelor Părinților Apostolici

toți Sf. Părinți care vor urma perioadei Părinților Apostolici și care își vor scrie operele având posibilitatea să mediteze asupra lor în liniștea pustiului sau în singurătatea unei mănăstiri, Sf. Ignatie își scrie operele pe drum, în timpul prilejuit de un scurt popas făcut la Smirna sau Troa³⁸.

Epistolele Sfântului Ignatie vin să dea informații despre trăirile sale dar și despre situația tensionată creată de doctrinele eretice sau de unele neînțelegeri ivite în sânul tinerelor comunități creștine³⁹. Unii dintre creștini nu făceau cinste numelui pe care-l purtau. Tocmai de aceea, Sfântul Părinte îndeamnă pe efeseni ca, de unii ca aceștia, să se ferească în mod special. El arată că există „oameni care obișnuiesc să poarte numele cu viclenie condamnată, făcând și alte fapte nevrednice de Dumnezeu; de aceștia trebuie să fugiți ca de fiare, pentru că sunt câini turbați, care mușcă pe furiș; trebuie să vă feriți de ei, că mușcăturile lor sunt greu de vindecat”⁴⁰. Creștinii trebuie să se lepede de tot ceea ce ar putea să-i murdărească, fiind găsiți curați înaintea lui Dumnezeu.

Persoana și epistolele Sfântului Ignatie al Antiohiei sunt amintite de sfântul Policarp al Smirnei. Episcopul Smirnei scrie așa filipenilor: „Mi-ați scris și voi și Ignatie că, dacă se duce cineva în Siria, să ducă și epistolele care se găsesc la voi. Lucrul acesta îl voi face fie eu, dacă voi avea timp potrivit, fie cel pe care îl voi trimite ca delegat și pentru voi. Epistolele lui Ignatie, pe care ni le-a trimis și altele pe care le avem la noi, vi le-am trimis, așa cum ați cerut; ele sunt alăturate acestei epistole, din care veți putea scoate mari foloase, că ele cuprind credință, răbdare și toată zidirea cuvenită în Domnul nostru. Dați-ne de știre, dacă veți afla ceva de Ignatie și de cei care sunt cu el”⁴¹.

Despre stilul scrisorilor Sfântului Ignatie al Antiohiei, un autor arată că, în fiecare cuvânt, „respiră o personalitate extrem de puternică, marcat de o vigoare uimitoare; nu se poate imagina ceva mai individual.

³⁸ Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, „Hristos în viața și opera Sfântului Ignatie Teoforul”, ed. cit., p. 22.

³⁹ Johannes Quasten, *Patrologia*, vol. I, fino al Concilio di Nicea, Marieti, p. 65-72.

⁴⁰ Ignatie al Antiohiei, *Epistola către Efeseni*, VII, 1, PG 5, col. 650 B [în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB, 1, p. 159].

⁴¹ Sfântul Policarp, Episcop al Smirnei, *Epistola către Filipeni*, XIII, 1-2 [în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB, 1, p. 213-214].

Pr. Dr. Mircea Cricovean

Stilul este la fel, violent, pasionat, fără a se îngriji de formă. Nicio scriere a timpului n-a forțat limba cu o mai suverană independență. Întrebuințarea cuvintelor (vulgarisme, cuvinte latine), creația originală de cuvinte, construcțiile sunt de o îndrăzneală nemaiauzită: autorul începe mari perioade, pe care le întrerupe fără scrupule; și n-ai impresia că aceasta se explică prin incapacitatea sirianului de a se exprima clar și corect în grecește; mai mult este flacăra și pasiunea interioară, care se degajează din lanțurile de expresie⁴². Așa după cum bine observa E. Norden, mai trebuie adăugat faptul că Sfântul Ignatie este primul Părinte al Bisericii care va introduce în terminologia creștină cuvinte noi care, pe urmă, vor fi acceptate de întreaga Biserică⁴³. Amintim aici cuvinte precum „Biserica catolică”⁴⁴, „creștinism”⁴⁵ etc.

Mai degrabă, scrierilor Sfântului Ignatie ar fi trebuit să li se acorde denumirea de scrisori. Spunem aceasta întrucât, în concepția unor cercetători, acest nume ar fi mult mai potrivit decât acela de epistole. Scrisorile Sfântului Ignatie au un caracter mai spontan și personal, în raport, de exemplu, cu epistolele lui Seneca sau Plinius cel Tânăr sau chiar cu cele ale Sfântului Apostol Pavel⁴⁶.

Conchidem despre acest Sfânt Părinte cu cuvintele patrologului C. Voicu și spunem că „Sf. Ignatie este unul din cei mai de seamă Părinți ai veacului apostolic. El este prin excelență tipul trăitorului creștin, devenind un exemplu în această privință. Credința sa puternică, smerenia sa adâncă și dragostea sa curată și înflăcărată față de Domnul nostru Iisus Hristos l-au ridicat pe o treaptă înaltă de duhovnicie devenind un mistic creștin. Ca episcop al Bisericii Antiohiei, sf. Ignatie Teoforul este un vrednic antemergător al sf. Ioan Gură de Aur. În această calitate, urmând exemplul păstorului model – Domnul nostru Iisus Hristos – Sfântul Ignatie arată o dragoste și o grijă deosebită față de păstoriții săi,

⁴² Pr. D. Fecioru, *Introducere*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB, 1, p. 151.

⁴³ *Ibidem*, p. 151-152.

⁴⁴ Idem, *Epistola către Tralieni*, III, 1, PG 5, col. 677 A; Idem, *Epistola către Efeseni*, V, 1, PG 5, col. 649 AB.

⁴⁵ Idem, *Epistola către Magnezieni*, X, 2, PG 5, col. 672 A.

⁴⁶ P.Th. Camelot, O.P., *Introducere*, la vol. *Ignace d'Antioche, Polycarpe de Smyrna, Lettres, Martyre de Polycarpe*, texte grec, introduction, traduction et notes de P. Th. Camelot, O.P., SC, Éditions du Cerf, Paris, 1958, p. 17.

pe care-i călăuzește pe fâgașul mântuirii, ferindu-i de lupii răpitori și buruienile otrăvitoare. El este tipul adevărat al arhierelui care se sacrifică pe sine pentru credința sa, pentru Biserica sa, pentru păstoriții săi⁴⁷. Epistolele acestui purtător de Dumnezeu mărturisesc peste veacuri despre totala sa dăruire în brațele Părintelui Ceresc.

III. Epistola Sfântului Policarp al Smirnei

Eusebiu din Cezareea amintește de Epistola Sfântului Policarp către comunitatea din Filipi. Informațiile sunt importante arătând, printre altele, modul în care se predau scrisorile: „Mi-ați scris și voi și Ignatie că dacă se va duce cineva în Siria să ducă și epistolele care se găsesc la voi. Lucrul acesta îl voi face fie eu, dacă voi avea timp potrivit, fie cel pe care îl voi trimite ca delegat și pentru voi. Epistolele lui Ignatie, pe care ni le-a trimis, și altele pe care le avem la noi, vi le-am trimis așa cum ați cerut; ele sunt alăturate acestei epistole, din care veți putea scoate mari foloase, că ele cuprind credință, răbdare și toată zidirea cuvenită în Domnul nostru⁴⁸”.

O scrisoare din cele șapte scrise de Sfântul Ignatie al Antiohiei îl are ca destinatar pe Sfântul Policarp al Smirnei: „Ignatie, numit și Teoforul, lui Policarp, episcopul Bisericii smirnenilor, dar, mai bine spus, celui care Îl are ca episcop pe Dumnezeu Tatăl și pe Domnul Iisus Hristos, multă bucurie⁴⁹. Cei doi s-au întâlnit în Smirna și acum episcopul Antiohiei îl laudă pentru gândul lui Policarp mereu la Dumnezeu „întemeiat ca pe o piatră neclintită⁵⁰”. De asemenea, în numele harului pe care îl deține, Sfântul Policarp este îndemnat să-și urmeze calea și să îi îndemne pe toți să-și câștige mântuirea.

Policarp este îndemnat de Sfântul Ignatie să scrie și el, la rândul său, epistole tuturor Bisericilor: „Pentru că n-am putut să scriu tuturor Bisericilor, trebuind să plec pe neașteptate cu corabia de la Troada la Neapole, precum poruncește voința lui Dumnezeu, vei scrie tu Biserici-

⁴⁷ Arhid. Prof. dr. Constantin Voicu, *op. cit.*, p. 37.

⁴⁸ Eusebiu din Cezareea, *Istoria bisericească*, III, XXXVI, 4-6; 10, PG 20, col. 292 BC [P.S.B., 13, p.139].

⁴⁹ Ignatie al Antiohiei, *Epistola către Policarp*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB, 1, p. 187.

⁵⁰ *Ibidem*, I, 1, p. 187.

lor, care sunt mai înainte, ca unul ce știi gândul lui Dumnezeu, ca și ele să facă același lucru: cele care pot să trimită delegați cu piciorul, iar altele epistole prin cei trimiși de tine, ca să fiți slăviți prin o faptă veșnică, precum și vrednic ești⁵¹.

Dintre numeroasele epistole atribuite lui, nouă ne-a rămas doar scrisoarea către Filipeni⁵². Așadar, urmând sfatul Sfântului Ignatie, Sfântul Policarp, va scrie cu „cei dimpreună cu el către biserica lui Dumnezeu care locuiește vremelnic în Filipi”⁵³. Sfântul Policarp arată că nu le scrie filipenilor pentru că și-ar fi arogat singur acest drept, ci pentru că cei din Filipi l-au rugat. Acest obicei de a scrie epistole este chiar de pe vremea Sfântului Apostol Pavel. Sfântul Policarp scrie așa: „nici eu, nici altul asemenea mie, nu poate să calce pe urmele înțelepciunii fericitului și slăvitului Pavel, care, fiind la voi, a învățat precis și sigur, pe oamenii de atunci față către față cuvântul adevărului; care, după ce a plecat de la voi, v-a scris epistole, pe care dacă le citiți cu atenție veți putea să vă zidiți în credința dată vouă”⁵⁴.

Epistola către cei din Filipi este trimisă prin Crescens. Crescens avea misiunea să înmâneze scrisoarea comunității și, împreună cu sora lui, să se bucure de atenția creștinilor de acolo⁵⁵.

P. Harrison, din scrisoarea lui Policarp, va înlătura capitolul XIII, pe care l-am citat mai sus. Acesta a fost considerat o însemnare pe marginea scrisorii prin care Sfântul Policarp însoțea scrisorile Sfântului Ignatie al Antiohiei⁵⁶. De aceea, se poate vorbi, după această modificare a lui Harrison, de două epistole⁵⁷. Prima scrisoare este chiar biletul care a însoțit scrisorile Sfântului Ignatie al Antiohiei și cea de a doua scrisoare este alcătuită din scrisoarea propriu-zisă a Sfântului Policarp fără capitolul înlăturat⁵⁸.

⁵¹ *Ibidem*, VIII, 1, p. 189-190.

⁵² Sfântul Policarp al Smirnei, *Epistola către Filipeni*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB, 1, p. 208-214.

⁵³ *Ibidem*, SC, 29, p. 202, trad. rom., p. 208.

⁵⁴ *Ibidem*, III, 2, SC, 29, p. 206, trad. rom., p. 209.

⁵⁵ *Ibidem*, XIV, 1, SC, 29, p. 222, trad. rom., p. 214.

⁵⁶ Prof. Dr. Stylianos G. Papadopoulos, *Patrologie*, vol. I, ed. cit., p. 176.

⁵⁷ P.Th. Camelot, O.P., *op. cit.*, p. 192-195.

⁵⁸ P.H. Harrison, *Polycarp's Two Epistles to the Philippians*, Cambridge, 1936, p. 11-12.

Concluzii

Citind scrierile acestor Părinți ai Bisericii, recunoscuți sub numele de *Părinți Apostolici*, vom constata că ele sunt destul de apropiate ca formă și stil de epistolele Noului Testament. De altfel, până prin secolul IV, literatura creștină a avut un vădit caracter misionar și catehetic. Este momentul în care perioada „Scripturilor inspirate s-a încheiat și o nouă literatură își va începe epoca, scrisă de oameni care instruiau în exemplul Apostolilor. Acest vast ansamblu literar care debutează acum este desemnat cu un termen foarte explicit: părinții Bisericii”⁵⁹.

Aceste scrieri sunt marcate de caracterul scripturistic și didactico-pedagogic. În mod special, epistolele conțin atât probleme doctrinare cât și recomandări pentru împrejurări concrete din viața oamenilor și a comunităților eclesiastice. Întregul edificiu al Părinților Bisericii este întemeiat pe Sfintele Scripturi, pe cele ale Vechiului și ale Noului Testament care constituie „depozitul sacru încredințat de Dumnezeu oamenilor pentru a-l fructifica prin intermediul inteligenței umane. Dar pericolul unei cunoașteri profunde poate încătușa spiritul, așa cum a fost cazul multor doctori și scribi ai Israelului. Tocmai de aceea, Părinții Bisericii nu scriau doar pentru a scrie și nu analizau textele într-o manieră scolastică. Ei scriau pentru a iniția o acțiune. Literatura lor este pedagogică deoarece vizează învățarea mesajului lui Cristos, luminarea spiritelor, formarea sufletelor. Ceea ce ei gândesc și ceea ce ei spun a fost conceput în realitatea vie a comunităților din care ei făceau parte”⁶⁰.

Abstract: *Reflections on the writings of the Apostolic Fathers.*
The Apostolic Fathers, through their letters, are the ones who create the link between the letters of the New Testament and those written by other Fathers of the Church.

The writings of the Apostolic Fathers were meant to serve the pastoral needs of the community. Their characteristics, such as the literary unsophistication and the religious tone are destined to tell the whole world the good news of God's Son Embodiment in history. From these letters flows a

⁵⁹ Nicoleta Simona Marțian, *Învățământ laic și învățământ creștin în Imperiul Roman în secolele I-III*, Galaxia Gutenberg, 2007, p. 184.

⁶⁰ *Ibidem.*

Pr. Dr. Mircea Cricovean

vast series of moral and religious teachings to those intended as receivers. In those pages we referred to the letters of Saint Clement, Saint Ignatius Theophorus and Saint Polycarp of Smyrna.

By reading these letters we realize that they resemble, as construction and style, the Pauline ones in particular

The letters are rooted in the Holy Scripture and contain numerous didactic and pedagogical rules as well as recomandations for real circumstances in people's lives.